

FINANTSINSPEKTSIOON

Finantsinspeksiooni pressikonverents 13. aprillil 2004

Selgitus Finantsinspeksiooni soovituslikule juhendile Investeerimisriskiga elukindlustuslepingu komponendid, alusvara ja kindlustusvõtja teavitamine

Kilvar Kessler, Finantsinspeksiooni juhatuse liige

25. veebruaril 2004 kehtestas Finantsinspeksioon soovitusliku juhendi, millega määratles miinimumnõuded investeerimisriskiga elukindlustuslepingule, et tagada vastava kindlustusliigi ühene mõistmine ja pakkumine kindlustusandjate poolt. Juhendi kohaselt peab investeerimisriskiga elukindlustusleping sisaldama kuni lepingu lõppemiseni või kuni lepingujärgsete väljamaksete alguseni garanteeritud kindlustussummat.

1. Mis on “investeerimisriskiga elukindlustusleping?”

Investeerimisriskiga elukindlustusleping on standardiseeritud tingimustega finantstoode, kus toote tarbija hüve on seotud tema poolt tasutu eest toote pakkuja omandatud vara väärtusega. Seeläbi võtab viidatud finantstoote tarbija enda kanda vara väärtuse vähenemise riski.

Tulumaksuseaduse § 20 lg. 3 kohaselt tulumaksuga maksustatakse investeerimisriskiga elukindlustuslepingu alusel kindlustusvõtjale või soodustatud isikule makstud summa, millest on maha arvatud sama lepingu alusel kindlustusvõtja poolt tasutud kindlustusmaksed. Nimetatud summa maksustatakse juhul, kui see on makstud välja enne 12 aasta möödumist kindlustuslepingu sõlmimisest. Tulumaksuseaduses ei täpsustata, mis on “investeerimisriskiga elukindlustusleping.”

Võlaõigusseaduse alusel saab väita, et elukindlustuslepinguga kohustub kindlustusandja kindlustatud isiku teatud eluea saabumise, tema abiellumise või surma või lapse sünni puhul vastavalt lepingule maksuma soodustatud isikule kokkulepitud summa kas ühekordse väljamaksena või perioodiliste väljamaksetena. Seda öeldes tuleb meeles pidada, et lepingupooled üldiselt võivad dispositiivsuse põhimõttest tulenevalt kokkuleppel kõrvale kalduda võlaõigusseaduses sätestatust. Seega ei saa võlaõigusseadust tõekindlalt võtta aluseks mõiste “elukindlustusleping” sisustamisel, kuid teatud ning eelviidatud juhiseid nimetatud seadus siiski sisaldab.

Elukindlustuse kontekstis ei ole investeerimisriski defineeritud. Investeerimisriski all võib siiski mõista olukorda, kus tagastusväärtuse suurus või soodustatud isikule tasutav summa suurus otseselt sõltub selle vara väärtusest, mida kindlustusandja ka konkreetse elukindlustuslepingu alusel tasutud kindlustusmaksete eest omandas. Kindlustusandja annab vara väärtuse muutumise riski lepingu alusel edasi kindlustusvõtjale või soodustatud isikule. Klassikalise elukindlustuse puhul kannaks aga kindlustusandja investeerimisriski, reeglina oma ühepoolse tahteavaldusega või kokkuleppel võimaldades vara väärtuse piisava kasvu korral kindlustusvõtjal või soodustatud isikul sellest hüvest osa saada.

Praktikas koosnevad elukindlustuslepingud suures osas tüüptingimustest. Kindlustusmaksete suurused tähtaegade lõikes on reeglina ühesuurused.

Investeerimisriskiga elukindlustusleping on selline, kus kindlustusandja kohustub kindlustatud isiku teatud eluea saabumise, tema abiellumise või surma või lapse sünni või muu kokkulepitud asjaolu puhul vastavalt lepingule maksuma soodustatud isikule kokkulepitud summa kas ühekordse väljamaksena või perioodiliste väljamaksetena ja kus tagastusväärtuse suurus või soodustatud isikule tasutav summa suurus otseselt sõltub selle vara väärtusest, mida kindlustusandja ka konkreetse elukindlustuslepingu alusel tasutud kindlustusmaksete eest omandas.

2. Mis on “investeerimisfondi osak?”

Investeerimisfondi osak on standardiseeritud tingimustega finantstoode, kus toote tarbija hüve on seotud tema poolt tasutu eest toote pakkuja poolt tarbijate varaühisusse omandatud vara väärtusega. Seeläbi võtab viidatud finantstoote tarbija enda kanda vara väärtuse vähenemise riski.

Investeerimisfondide seaduse kohaselt investeerimisfond on ühisteks investeeringuteks moodustatud vara kogum. Osak väljendab kaasomandi osa lepingulise fondi varast. Lepinguline fond on osakute avaliku väljalaske teel kogutud raha ja selle raha investeerimisest saadud muu vara kogum, mis kuulub ühiselt osakuomanikele (osakuomanike ühisus). Seega, osak väljendades osa fondi sisuks olevat vara kogumist kannab vara väärtuse riski.

Reeglina lepinguliste investeerimisfondide puhul on osakuomanikul õigus nõuda ja fondivalitsejal kohustus osakud tagasi võtta üksnes nende tagasivõtmishinnaga. Tagasivõtmishinnaks on osaku puhasväärtus, millest võib olla maha arvatud fondi tingimustes ettenähtud tagasivõtmistasu. Osaku puhasväärtus on võrdne lepingulise fondi vara puhasväärtusega jagatuna kõigi arvestuse hetkeks väljalastud ja tagasivõtmata osakute arvuga. Lepingulise fondi vara puhasväärtus määratakse kindlaks fondi varasse kuuluvate väärtpaberite ja muude asjade või õiguste turuväärtuse alusel, millest on maha arvatud nõuded fondi vastu. Seega, üldiselt, osaku tagasivõtmishind on fondi sisuks oleva vara väärtuse väljendus.

Lepingulise fondi tegevuse alused ning osakuomanike suhted fondivalitsejaga määratakse [...] lepingulise fondi tingimustega. Fondivalitsejal on vastavalt lepingulise fondi tingimustele õigus fondi vara käsutada ja vallata ning muud sellest tulenevad õigused. Fondivalitseja investeerib lepingulise fondi vara oma nimel ja osakuomanike ühisel arvel. Seega osakuomaniku ja fondivalitseja suhted reguleeritakse fondi tingimustega. Viimased on enamikus tüüptingimused.

Lepingulise investeerimisfondi fonditingimused on sellised, kus fondivalitseja kohustub seaduses või tingimustes sätestatud fakti saabumise puhul osaku eest maksma osakuomanikule tagasivõtmishinna ja kus tagasivõtmishind otseselt sõltub selle vara väärtusest, mida fondivalitseja osakuomanike poolt fonditingimuste alusel omandatud osakute eest tasutud maksete eest osakuomanike ühisusse omandas. Osak muuhulgas väljendab fonditingimustega nõustumist.

3. Maksuseadus ei tohi vahet teha sarnaste investeerimisteenuste osutajatel ühtesid soodustades

Nägime, et investeerimisriskiga elukindlustusleping ja investeerimisfondi osa on väga sarnased standardiseeritud finantstooted, kus toote tarbija hüve sõltub tema poolt tasutu eest toote pakkuja poolt saadud vara väärtusest. Mõlemal juhul võtab finantstoote tarbija vara väärtuse vähenemise riski.

Jättes kõrvale kindlustuse tegeliku eesmärgi pakkuda leevendust realiseerunud riskidele, peamine erisus kahe finantstoote puhul seisneb, et kindlustusandja omandab vara ja fondivalitseja korraldab vara omandamise osakuomanikele. Kindlustusandjal on usaldatavusnormatiivid, mis seavad kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed piirangud omandatavale varale. Investeerimisfondi koosseisule on samalaadsed nõuded, mis seavad fondivalitsejale kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed piirangud vara omandamiseks investeerimisfondi. Mõlemal juhul on toote riskisus kokkuvõttes piiratud seadusega. Täiendavalt võib mainida, et ülalnimetatud kahe finantstootega on väga sarnane väärtpaberiportfelli valitsemine.

Investeerimisriskiga elukindlustuslepingu alusel makstud summa, millest on maha arvatud sama lepingu alusel kindlustusvõtja poolt tasutud kindlustusmaksed, maksustatakse tulumaksuga juhul, kui see on makstud välja enne 12 aasta möödumist investeerimisriskiga elukindlustuslepingu sõlmimisest. Osakuomanikule tagasivõtmishinna tasumisel peale 12 aasta möödumist osaku omandamisest sellist maksusoodustust ei rakendu. Pangale või investeerimisühingule

väärtpaberiportfelli valitsemise usaldanud isikule portfelli realiseerimisel peale 12 aasta möödumist valitsemislepingu sõlmimisest sellist maksusoodustust ei rakendu. Seega tulumaksuseaduses soovitakse sarnaste finantstoodete puhul soodustada kindlustusandjaid teiste investeerimisteenuste osutajate kahjuks. On loomulik ja ainuvõimalik, et elukindlustusseltsist omandatud [investeeringuriskiga elu]kindlustuslepingud sisaldavad elukindlustuskaitset. Väitega tuleb nõustuda, sest vastasel korral oleks mul veelgi raskem õigustada tulumaksuseaduses esinevat kindlustusandjate eelkirjeldatud soodustamist. Maksuseadus ei tohiks antud juhul vahet teha sarnaste investeerimisteenuste osutajatel ühtesid soodustades, vaid pigem soodustama konkreetse kindlustus- või investeerimisteenuse osutamist kõigi vastava teenuse osutajate poolt (kui sellist soodustamist üldse õiglaseks saab pidada).